

Raporlanan Kilit Denetim Konularının Sayısını Etkileyen Faktörler: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama¹ (A Research on the Factors Affect The Number of Reported Audit Matters: An Application in Istanbul Stock Exchange)

Neriman YALÇIN^{ID} ^a

^a Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Adana, Türkiye. nerimanyalcin@atu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Anahtar Kelimeler: Kilit Denetim Konuları (KDK) İşletmenin Sürekliliği Denetim Firması Değişikliği Denetim Firması Türü Denetim Görüşü</p> <p>Gönderilme Tarihi 1 Ekim 2020 Revizyon Tarihi 10 Aralık 2020 Kabul Tarihi 17 Aralık 2020</p> <p>Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi</p>	<p>Amaç – Bu çalışmanın amacı, bağımsız denetim raporlarında yer alan Kilit Denetim Konuları paragrafının açıklama getirdiği konuların sayısı ile denetlenen işletmenin veya denetçinin/denetim kuruluşunun özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır.</p> <p>Yöntem – Borsa İstanbul (BIST) İmalat Sanayiinde faaliyet göstermekte olan 171 işletmenin 2017-2019 yıllarına ait bağımsız denetim raporlarında yer alan 513 Kilit Denetim Konuları paragrafı incelenmiştir.</p> <p>Bulgular – Çalışmanın bulguları; denetim firmasının 4 büyüklerden biri olması, denetlenen işletmenin sürekliliği hakkında belirsizlik olması ve cari yılda bir önceki denetim firmasının değiştirilmiş olması durumlarında bağımsız denetim raporunda daha az sayıda kilit denetim konusu raporlandığını göstermiştir.</p> <p>Tartışma – KDK paragrafları, denetçilere, itibar kaygısı, ekonomik kaygı ve dava maliyeti gibi yeni sorumluluklar yüklemektedir. İlgili standartta açıkça ifade edildiği gibi, KDK'lar denetçinin mesleki muhakemesi ile ilişkili olması sebebiyle elde edilen araştırma bulguları, denetlenen işletmenin finansal risk durumunun yanı sıra, temelde denetim şirketi ve denetçinin özelliklerinin kilit denetim konuları üzerindeki etkisi hakkında bilgi vermektedir.</p>
ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Keywords: Key Audit Matters (KAM) Going Concern Opinion (GCO) Audit Firm Rotation Big Four Audit Opinion</p> <p>Received 1 October 2020 Revised 10 December 2020 Accepted 17 December 2020</p> <p>Article Classification: Research Article</p>	<p>Purpose – The purpose of this research is to research whether there is a significant relationship between the properties of an audited company or auditor/auditing firm and issues that are explained by the paragraph of Key Audit Matters in independent audit reports.</p> <p>Design/methodology/approach – For that purpose, scrutinized 513 Key Audit Matters paragraph in independent audit reports of 171 companies operating in the Istanbul Stock Exchange (ISE) Manufacturing Industry for the period of 2017-2019.</p> <p>Findings – For research findings, less key audit issues were reported in independent audit reports in case of being auditing firm one of the four greats; uncertainty on the continuity of audited company; changed the previous auditing firm in the current year.</p> <p>Discussion – The KAM paragraphs impose new responsibilities on auditors, such as reputational concerns, economic concerns, and litigation costs. As clearly stated in the relevant standard, KAMs provide information about the research findings obtained as they are related to the professional judgment of the auditor, the financial risk status of the audited entity, as well as the effect of the characteristics of the audit company and the auditor on key audit issues.</p>

1 Bu çalışma, 22-23 Ekim 2020 tarihlerinde gerçekleştirilen 17. Uluslararası Muhasebe Konferansında (MODAVICA 2020) sözlü olarak sunulmuş olup, eleştiri ve öneriler çerçevesinde geliştirilerek hazırlanmıştır.

Önerilen Atf/ Suggested Citation

Yalçın, N. (2020). Raporlanan Kilit Denetim Konularının Sayısını Etkileyen Faktörler: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12 (4), 4220-4230.

1. GİRİŞ

Yaşanan finansal skandallardan sonra dünyada kamuya açık şirketlerin finansal raporlaması ve bağımsız denetim raporları hakkında güvensizlik içeren eleştiriler dikkat çekmiştir. Uluslararası birçok düzenleyici tarafından, eleştirilere karşı önlem olarak, özellikle halka açık şirketler için genişletilmiş denetçi raporları önerilmeye başlanmıştır. Denetçi raporunda yer alan konuların denetim sonuçlarını şeffaf bir şekilde yansıtması, denetçi raporlarının iletişim değerini arttırmak suretiyle bilgi kullanıcılarının kararlarını olumlu yönde etkileyebilir (Yaşar ve Çetin, 2020, 385). Bu kapsamda, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), Ocak 2015'te Uluslararası Denetim Standardı (ISA) 701 - Kilit Denetim Konularının² Denetim Raporunda Bildirilmesi yayınlamıştır (IAASB, 2015). Denetçi raporundaki bu yeni bölüm, denetçilerin analizleri sırasında kritik olduğu tahmin edilen ve şirketin finansal tablolarının daha doğru anlaşılması ile ilgili olan açıklama alanlarından oluşmaktadır. Bu standart, farklı ülkelerdeki denetim raporlarının ortak bir düzende sunulmasını ve finansal tablo kullanıcıları için daha anlaşılır bir dil sağlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye’de ise KDK’ların ayrı bir bölüm olarak bağımsız denetçi raporunda yer alması amacıyla, Bağımsız Denetim Standardı 701 (BDS 701) Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi hazırlanmıştır. Standartta, kilit denetim konularının bildirilmesinin amacı; *yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlayarak denetçi raporunun iletişim değerinin artırılmasıdır* olarak ifade edilmiştir. Ayrıca, *Kilit denetim konularının bildirilmesi, denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konuların anlaşılmasında finansal tabloların hedef kullanıcılarına ilave bilgiler sağladığı* açıkça ifade edilmiştir.

Bu kapsamda uluslararası ve ulusal literatürde standardın bağımsız denetim raporuna katkısı hakkında yapılmış çeşitli çalışmalara rastlanılmaktadır. Öte yandan KDK paragrafını oluşturan, diğer bir deyişle denetçinin mesleki muhakemesi sonucu KDK olduğunu değerlendirdiği konuların seçiminin ve sayısının, denetlenen işletmenin veya denetçinin/denetim kuruluşunun özellikleri ile arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, KDK hakkında araştırılan önemli bir diğer konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, bağımsız denetim raporlarında yer alan KDK paragrafının açıklama getirdiği konuların sayısı ile denetlenen işletmenin veya denetçinin/denetim kuruluşunun özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Bu amaçla, Borsa İstanbul (BIST) İmalat Sanayiinde faaliyet göstermekte olan 171 işletmenin 2017-2019 yıllarına ait bağımsız denetim raporlarında yer alan 513 KDK paragrafı incelenmiştir. Gerçekleştirilen literatür araştırması aracılığı ile seçilen dört bağımsız değişken ile KDK paragraflarında yer alan KDK sayısı arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı çok değişkenli regresyon yöntemi ile tahmin edilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın girişi takip eden ikinci bölümde, KDK hakkında kavramsal çerçeve, üçüncü bölümde KDK paragraflarının içeriğini etkileyen faktörleri araştıran çalışmalardan oluşan literatür araştırması; dördüncü bölümünde araştırmanın yöntemi ve son bölümde ise sonuç/değerlendirmeler yer almaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

IAASB tarafından 2016 yılı veya sonrasında sona eren hesap dönemlerine ait mali tablo denetimleri için geçerli olmak üzere yeni ve revize edilmiş denetim standartları yayınlanmıştır. Revize edilmiş standartlar, mali krizin ardından mali tablo kullanıcılarının denetimlere ilişkin daha fazla ve ilgili bilgi taleplerine yanıt olarak yayınlanmıştır. Revize edilmiş Standartların amacı, kamuoyunun hem denetim sürecinin kendisine hem de şirketlerin mali tablolarına olan güvenini artıran denetçi raporları üretmektir. IAASB ayrıca, denetçi raporlamasının geliştirilmesinin denetçi ile yatırımcılar arasındaki ve üst yönetimden sorumlu olanlar arasındaki iletişimi iyileştirmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda denetim standartlarındaki önemli değişikliklerden biri de, Bağımsız Denetçi Raporunda Kilit Denetim Konularının Bildirilmesi adlı yeni Uluslararası Denetim Standardı (ISA/BDS 701)dir. Standart, hem denetçinin, denetçi raporunda nelerin yer alacağına hem de bu tür bir iletişimin biçim ve içeriğine ilişkin yargısına değinmeyi amaçlamaktadır. KDK bildiriminin amacı, gerçekleştirilen denetim hakkında daha fazla şeffaflık sağlayarak, denetçi raporunun iletişimsel değerini artırmaktır. KDK, denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en fazla öneme sahip olan konular olarak tanımlanmıştır. Kilit denetim konuları, üst yönetimden sorumlu olanlara iletilen konular arasından seçilmektedir (BDS 701, md.8).

² Bundan sonra “KDK” olarak anılacaktır.

BDS 701'e göre, Kilit denetim konularının bildirilmesindeki amaç; "Yürütülen denetime ilişkin daha fazla şeffaflık sağlayarak denetçi raporunun iletişim değerinin artırılmasıdır. Kilit denetim konularının bildirilmesi, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde denetçinin mesleki muhakemesine göre en çok önem arz eden konuların anlaşılmasında finansal tabloların hedeflenen kullanıcılarına (hedef kullanıcılar) ilâve bilgiler sağlar. Kilit denetim konularının bildirilmesi ayrıca, denetlenen/denetlenmiş finansal tablolarda, işletmenin ve yönetimin önemli muhakemelerde bulunduğu alanların anlaşılmasında hedef kullanıcılara yardımcı olabilir (BDS 701, A1-A4).

Bu kapsamda, BDS 701'e göre belirlenen KDK'ların, denetçi raporlarında ayrı bir başlık altında açıklanması ve yeni raporlarda yer alması öngörülen bu bölümde, denetçilerin denetim sırasında en fazla kaygı duydukları, odaklandıkları konuları ve bu konuları nasıl ele aldıklarını vurgulamaları gerekmektedir (Yanık ve Karataş, 2017). Denetçinin, denetimde kilit denetim KDK'nın ilişkili olması ve çalışma kâğıtlarındaki belgelerle desteklenmesi esastır. KGK tarafından yayınlanan BDS 701 Standardı; *Kilit Denetim Konularının Belirlenmesi, Kilit Denetim Konularının Bildirilmesi, Üst Yönetimden Sorumlu Olanlarla Kurulacak İletişim ve Belgelendirme* bölümlerinden oluşmaktadır³.

3. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

BDS 701 standardı, 2017 yılından itibaren uygulanmaya başlanmış olup, hem uluslararası hem de ulusal birçok araştırmaya konu olmuştur. Bu kapsamda, literatürde Standardın bağımsız denetim raporuna katkısı, bağımsız denetim raporunun şeffaflığı ve iletişim değerine etkisinin araştırılması standardın ana amacına hizmet edip etmediği; KDK paragraflarının çoğunlukla hangi konulardan meydana geldiği ve bu konuların belirtilme sıklığı hakkında yapılmış çalışmalara rastlanılmaktadır (Örneğin; Acar ve Aktaş, 2020; Akdoğan ve Bülbül, 2019; Arzova ve Şahin, 2020; Can ve Çil Koçyiğit, 2020; Çağırın ve Varıcı, 2019; Doğan, 2020; Ertan ve Kızık, 2019; Ferreira & Morais 2019; Karacan ve Uygun, 2018; Pinto ve Morais, 2018; Shao, 2020; Tas, Mert ve Baskaya, 2019; Tušek & Ježovita, 2018; Uzay ve Köylü, 2018). KDK paragrafını oluşturan, diğer bir deyişle denetçinin mesleki muhakemesi sonucu KDK olduğunu değerlendirdiği "konuların" denetlenen işletmenin veya denetçinin/denetim kuruluşunun özellikleri ile arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı KDK hakkında araştırılması gereken önemli bir diğer konu olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın konusu gereği literatür araştırması, KDK hakkında yapılmış çalışmalardan KDK paragrafının içeriğini etkileyen faktörlerin araştırıldığı ampirik çalışmalar ve söz konusu ampirik çalışmaları karşılaştıran nitel araştırmaları içerecek şekilde kısıtlanmıştır.

Acar, Temiz ve Durmaz, (2020), KDK'ların yatırımcıların karar verme süreçleri üzerindeki etkisini araştıran çalışmada, KDK'ların bilgi verme ve güvenilirliği artırma yönü test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre bağımsız denetim raporlarına ek olarak sunulan KDK'ların profesyonel olmayan yatırımcı kararları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Standart bağımsız denetim raporuna ek olarak KDK'lar hakkında açıklama yapılmasının yatırımcıların finansal tablolara ya da bağımsız denetçiye olan güvenini anlamlı bir şekilde arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aktaş ve Acar, (2020), KDK'ların seçilmesi sürecinde önemlilik seviyelerinin farklılaşıp farklılaşmadığını araştıran çalışmada, Borsa İstanbul 100 endeksinde yer alan işletmeler için 2017 ve 2018 dönemleri incelenmiştir. İncelenen işletmelerin raporlarında KDK olarak en sık yer alan hesap kalemleri tespit edildikten sonra, bu hesaplar denetimde önemlilik seviyesi kapsamında analiz edilmiş ve önemlilik seviyelerinde önemli bir fark olup olmadığı test edilmiştir. Sonuçlara göre önemlilik eşik değerleri, kullanılan hesaplama yöntemi çerçevesinde birbirinden anlamlı bir şekilde farklılaşırken, yıllar itibarıyla (2017 ve 2018 dönemi) önemlilik seviyelerinde anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Can ve Çil Koçyiğit (2020), çalışma *Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardının* uygulamasının muhtemel sonuçlarını tespit etmeyi, standart ile hedeflenen amaçlara ulaşıp ulaşılamayacağı yönünde kullanıcıların fikirlerini ve beklentilerini, standardın uygulamasının ortaya çıkaracağı olumlu ve olumsuz sonuçlarını tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kamu sektöründe bağımsız denetim faaliyetlerini yürüten Sayıştay Başkanlığı'nda çalışan 202 denetçi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket sonuçlarına göre genel olarak katılımcılar IFAC'ın standartla ulaşmak istediği hedeflere paralel görüş bildirmişler, denetim raporu kullanıcıları ve akademik çevrelerce standart hakkında

³ Ayrıntılı bilgi için, bakınız: BDS 701- Bağımsız Denetçi Raporunda Kilit Denetim Konularının Bildirilmesi [https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v1/BDS/BDS701\(20160908\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v1/BDS/BDS701(20160908).pdf)

dile getirilen çekince ve endişeleri ifade eden görüşlere ise daha düşük oranda katılım göstermişlerdir. Sonuçlar katılımcıların, genel olarak standardın uygulamasının olumlu sonuçlar doğurmasını beklediklerini, bununla birlikte az da olsa bazı konularda endişe ve tereddütlerinin olduğunu göstermiştir.

Ciğer, Vardar ve Kınay (2019), imalat sektöründeki şirketlerin denetçi raporlarında vurgulanan KDK'ların tanımlanması ve analiz edilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmada Romanya, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Türkiye arasında raporlanan KDK sayısı ve içeriği açısından bir benzerlik olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonuçları, imalat sanayi sektöründe raporlanan KDK sayıları açısından en fazla benzerliğin Türkiye ile Polonya arasında olduğunu göstermiştir. Büyük denetim şirketlerinin diğer şirketlere göre daha az konu raporladıkları; dört ülkede de en fazla raporlanan konunun "gelirler" olduğu; ülkelerin benzersiz ekonomik, sosyal, yasal koşulları nedeniyle raporlanan KDK sayıları ve konuları arasında farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.

Shao, (2020), 2016-2018 yıllarında Çin'deki KDK'ların açıklama durumunu etkileyen faktörleri incelediği çalışmada; denetim firması ve denetçinin KDK'ların açıklanması üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmanın bulguları, raporlanan KDK sayısı, rapor metninin uzunluğu ve sektöre özgü KDK sayısının 2016'dan 2017'ye önemli ölçüde dalgalandığı ve 2017'den 2018'e istikrar kazandığını göstermiştir. Ayrıca, firma büyüklüğü, denetim firması türü, firmanın sektör uzmanlığı, denetçinin cinsiyeti ve uygulama yıllarının KDK'ların açıklanmasını önemli ölçüde etkilediği sonuçlarını ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları, firmaların ve denetçilerin özelliklerinin KDK açıklamasını etkilediğine dair kanıtlar sunmaktadır.

Suttipun, (2020), 2016-2018 yılları arasında Tayland Borsası'nda listelenen şirketlerin yıllık raporlarında raporlanan önemli KDK raporlamasını etkileyen faktörleri şirket büyüklüğü, kurumsal karmaşıklık, kurumun yaşı, şirketin karlılığı ve denetçi rotasyonu değişkenleri üzerinde incelemiştir. Araştırma bulguları, raporlanan KDK sayısı ile şirket büyüklüğü (pozitif), kurumsal karmaşıklık (pozitif) ve şirketin karlılığı (negatif) arasında istatistiki olarak anlamlı ilişki ortaya koyarken; şirket yaşı ve denetçi rotasyonu arasında ise ilişki olmadığını göstermiştir.

Çağırın ve Varıcı (2019), Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren imalat sektörüne ait işletmelerin 2017 yılı denetim raporlarının içerik bakımından analiz edildiği çalışmada; sektörde hangi KDK'larda yoğunlaşma olduğu, KDK sayıları, KDK sunulma şekilleri, alt sektör, denetim raporu sayfa sayısı, denetim kuruluşu ve görüş türü bakımından farklılıklar analiz edilmiştir. Bulgular, alt sektörler ve bağımsız denetçi görüş türüne göre işletmelerin KDK sayısında anlamlı bir farklılığın olmadığı, bağımsız denetim kuruluşları bakımından ise işletmelerin KDK sayıları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Fereira & Morais (2019), denetlenen şirketlerin özelliklerinin raporlanan KDK sayısını etkileyip etkilemediğinin Brezilya örneğinde incelendiği çalışmada, 31 Aralık 2016 tarihinde São Paulo Menkul Kıymetler Borsası'nda listelenen 447 Brezilyalı şirket incelenmiştir. Sonuçlar açıklanan KDK sayısı ile denetim firmasının büyük denetim firmalarından biri olması ve denetlenen şirketin karmaşıklığı arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Denetçinin ücretleri ve denetçinin değiştirilen görüşü, KDK sayısı ile negatif bir ilişki göstermektedir.

Veltek & Issa, (2019), KDK hakkında gerçekleştirilmiş 49 ampirik araştırmayı inceleyen çalışmada, söz konusu araştırmaların bulgularının KDK raporlaması ile işletmelerin kazanç yönetimini azaldığı ancak diğer denetim kalitesi artırma veya denetçi davranışlarını olumlu yönde etkileme yönünde bir sonuç bulunmadığı ortaya konmuştur.

Ciğer, Vardar ve Kınay (2018), bağımsız denetçi raporlarında yer alan KDK'ların sektöre ve denetim firmalarına göre frekans analizini yaparak mevcut durumu ortaya koymuştur. Çalışmada; Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren 515 şirketin 2017 hesap dönemine ait bağımsız denetçi raporlarındaki KDK paragrafları incelenmiştir. Raporlanan KDK sayısı denetim firmaları açısından incelendiğinde dört büyük denetim firmasının diğer denetim firmalarına göre daha az KDK bildirdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışmada belirlenen her bir KDK alt başlığına ilişkin sunum sayısının ve öncelik sırasının sektöre göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Pinto & Morais (2018), çalışmada 2017 yılı denetim raporlarında açıklanan KDK sayısını etkileyen faktörlerin Avrupa örneğinde (İngiltere, Fransa ve Hollanda) 93 şirket/yıl veri ile araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, KDK sayısı ile; denetim ücretleri arasında pozitif ve finans sektörü, işletmenin sürekliliği ve

denetçi görev süresi değişkenleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Açıklanan KDK sayısının denetçinin itibar kaybı ve ekonomik kaygılarla hareket ettikleri ve KDK açıklamanın sorumluluğu ile açıklamamanın getirdiği dava maliyeti gibi maliyetlerin karar verme sürecinde etkili olduğu ortaya konmuştur.

Tušek & Ježovita (2018), Hırvatistan borsasında işlem gören şirketlerin, 2016 ve 2017 yıllarına ait bağımsız denetim raporlarında açıklanan KDKları, sayı ve içerik bakımından incelenmiştir. Sonuçlar, "küçük" denetçilerin, "büyük" denetçiler ile karşılaştırıldığında, Standart değişikliklerini tamamen benimsemek için daha fazla uyum süresine ihtiyaç duydukları ve "büyük" denetçilerin daha fazla KDK'ni duyurmaya eğilimli olduğunu sonuçlarını ortaya koymuştur. Ayrıca "büyük" denetçi raporlarının, daha kapsamlı olduğu, en sık gelirler, maddi duran varlıkların muhasebeleştirilmesi, kredi değer düşüklüğü, arazi, binalar ve turistik tesislerin değerlendirilmesi, garanti yükümlülükleri ile ilgili hükümler ve maddi duran varlıkların faydalı ömürlerine ilişkin tahminlerin en sık raporlanan konular olduğu tespit edilmiştir.

4. YÖNTEM

BDS 701- KDK Standardının uygulanması hakkında gerçekleştirilen bu çalışmada, Borsa İstanbul (BIST) İmalat Sanayiinde faaliyet göstermekte olan 171 işletmenin 2017-2019 yıllarına ait bağımsız denetim raporlarında yer alan 513 Kilit Denetim Konuları paragrafı incelenmiştir. Yapılan araştırmanın amaç, örneklem, model ve hipotezleri ile elde edilen bulgular takip eden bölümlerde açıklanmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı

BDS 701- KDK Standardı hakkında gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı, 2017-2019 yılları arasında BIST İmalat Sanayiinde yer alan işletmelerin bağımsız denetim raporlarında KDK paragrafının açıklama getirdiği konu sayısı ile denetlenen işletmenin veya denetçinin/denetim kuruluşunun özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmaktır. Dolayısıyla bu çalışmada, işletmelerin ve bu işletmeleri denetleyen denetim kuruluşlarının birtakım özelliklerinin KDK sayısını etkilediği varsayılmaktadır. Söz konusu varsayım kapsamında, daha önceki uluslararası araştırmalarda KDK sayısını etkilediği düşünülen ve bağımsız denetim raporlarındaki çıktıları etkilediği düşünülen birtakım faktörler çok değişkenli regresyon yöntemiyle test edilmiştir.

4.2. Araştırma Örneklemi

Araştırmanın örneklemini, BIST-İmalat sanayiinde faaliyet göstermekte olan işletmeler oluşturmaktadır. İmalat Sanayii başlığı altında Mayıs-2020 tarihi itibarıyla 174 işletme bulunmaktadır. Söz konusu şirketlerden üç tanesinin 2017 yılına ait finansal tabloları mevcut olmadığından örneklemden çıkarılmıştır. Nihai örneklem 171 İmalat Sanayii işletmesi ve veri seti 513 şirket/yıl verisinden oluşmaktadır.

4.3. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Araştırmanın örnekleminde yer alan işletmelerin 2017-2019 yıllarına ait bağımsız denetim raporlarında açıklanan KDK'lar listelenmiş ve içerik analizi yöntemiyle incelenmek suretiyle; sayıca ve ilgili oldukları finansal hesaplar bakımından sınıflandırılmıştır. KDK'ların sayı ve ilgili oldukları finansal hesaplar bakımından belirlenmesinin ardından, uluslararası araştırmalarda KDK sayısını etkilediği varsayılan test değişkenleri belirlenmiştir. Söz konusu değişkenler için gerekli veri seti örneklemden yer alan işletmelerin kamuya açıklanan yılsonu bağımsız denetim raporları ve finansal tablolarından elde edilmiştir. Her bir işletmenin cari yılda raporlanan KDK sayısını ifade eden KDK değişkeni bağımlı değişken olmak üzere; raporlanan KDK sayısı üzerindeki etkileri test edilmek üzere seçilen dört kontrol değişkeni (işletmenin sürekliliği, denetim firması türü, denetçi görüş türü ve rotasyon) ile çok değişkenli regresyon modeli oluşturularak analiz edilmiştir.

Araştırma modelini oluşturulurken öncelikle, raporlanan KDK'ların sayısını belirlemek amacıyla denetim raporları analiz edilmiştir. İkinci olarak, raporlanan KDK'ların sayısı bağımlı değişken olarak tanımlanmak suretiyle; literatür taramasına dayanarak model açıklayacak dört bağımsız değişken tanımlanmıştır. Araştırma hipotezleri, çoklu regresyon modeli ile test edilmiş olup, araştırma modeli aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

Model

$$KDK_{it} = \beta_0 + \beta_1 BYK4_{it} + \beta_2 GRS + \beta_3 SUR_{it} + \beta_4 FIRMDEG_{it} + teit$$

Burada;

Bağımlı değişken:

KDK ; İ işletmesinin t yılı sonunda raporlanan KDK sayısı,

Kontrol değişkenleri:

BYK4; İ işletmesinin denetim firmasının t yılında 4 büyüklerden biri olması halinde 1, değilse 0,

GRS ; İ işletmesinin t yılında denetim görüşü olumlu görüş dışı görüş ise 1, değilse 0,

SUR ; İ işletmesinin t yılında süreklilik raporlaması var ise 1, değilse 0,

FIRMDEG; İ işletmesinin t yılındaki denetim firmasının değişmesi halinde 1, değilse 0.

Modelde yer alan değişkenler kapsamında araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur:

H1: Denetim firması türü ile raporlanan KDK sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır

H2: Denetim görüşü ile raporlanan KDK sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H3: İşletmenin sürekliliği ile ilgili belirsizlik bulunması ile raporlanan KDK sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4: Denetim firmasının rotasyona uğraması ile raporlanan KDK sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.4. Bulgular

Araştırma bulguları, içerik analizi, tanımlayıcı istatistikler ve regresyon sonuçlarından oluşmaktadır.

4.4.1. İçerik Analizi

BDS 701 uyarınca, BIST İmalat sektöründe 2017 yılından itibaren üç yıl boyunca raporlanan KDK sayıları ve ortalamaları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Raporlanan Kilit Denetim Konularının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	2017	2018	2019	Toplam
Raporlanan KDK Sayısı	360	348	318	1026
İşletme Başına Yıllık Ortalama KDK Sayısı	2,09	2,02	1,85	1,98

Tablo 1’den görüldüğü üzere, yıllık toplam KDK sayıları ilk uygulama yılından itibaren sayıca azalma eğilimi göstermiştir. Yıllar itibariyle, her işletme için ortalama *iki* (2) KDK raporlandığı görülmektedir.

Üç yıl süresince raporlanan KDK’ların hangi konu başlıkları altında toplandığı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Raporlanan Kilit Denetim Konularının Dağılımı

Kilit Denetim Konuları	Sayısı	Yüzde
Hasılat	224	21,83
Ticari alacaklar	177	17,25
Maddi duran varlıklar	114	11,11
Stoklar	113	11,01
Yatırım amaçlı gayrimenkuller	45	4,39
Finansal borçlar	34	3,31
Arazi ve arsalar, binalar ve yerüstü düzenleri ile makine, tesis ve cihazlar	29	2,83
İlişkili taraf işlemleri	24	2,34
Vergi/ ertelenmiş vergi varlıkları ve değerlemeleri	44	4,29
Şerefiye ve amortismanlar	25	2,44
Bağlı ortaklıklar ve iştirakler	21	2,05
Yatırım teşvikleri	19	1,85
Garanti giderleri karşılığı	17	1,66
Kıdem tazminatı karşılıkları	14	1,36
Birleşme işlemleri	13	1,27

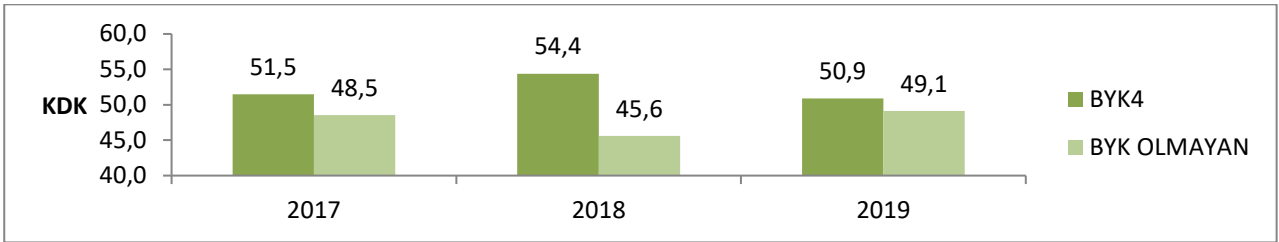
Nakit akış riskinden korunma işlemleri	11	1,07
Ticari borçlar	10	0,97
Denetçi geçişleri ve açılış bakiyelerinin denetlenmesi	10	0,97
Aktifleştirilmiş geliştirme maliyetleri	9	0,88
Yapılmakta olan yatırımlar	14	1,36
Kiralamalar hakkındaki işlemler	8	0,78
Borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi	7	0,68
Denetçi geçişi ve açılış bakiyelerinin denetlenmesi	7	0,68
Çalışanlara sağlanan faydalara ilişkin karşılıklar	6	0,58
Varlıklarda değer düşüklüğünün değerlendirilmesi	5	0,49
Diğer (4 ve daha az kez raporlanan KDK)	26	2,53
Toplam	1026	100,00

Tablo 2’den görüldüğü üzere, en fazla raporlanan KDK konu başlıkları sırasıyla; hasılat, ticari alacaklar, maddi duran varlıklar ve stoklardan oluşmaktadır. Söz konusu dört konu başlığı, üç yıl boyunca raporlanmış tüm KDK’ların %61’ini oluşturmaktadır.

Denetim raporlarında yer alan KDK’ların konusu, sayısı ve ele alınış yöntemi, ilgili işletmenin ve söz konusu raporları hazırlayan denetçilerin birtakım özellikleri ile ilgili kabul edilmektedir (Shao,2020; 721). Standart, *denetçinin mesleki muhakemesine göre, cari döneme ait finansal tabloların denetiminde en çok önem arz eden konuların anlaşılmasında finansal tabloların hedef kullanıcılarına ilave bilgiler sağlar* (BDS 701, md.2), ifadesi ile denetçinin özelliklerinin denetçi raporunda yer alan KDK paragrafı hakkında belirleyici olacağını işaret etmektedir. Araştırma örneklemini bu açıdan incelendiğinde; denetçilerin bağlı olduğu denetim firmalarının türü/ büyüklüğü, denetim raporlarının görüş türü ve rapor yılında denetim firmasının bir önceki denetim firması ile aynı veya değiştirilmiş olmasına göre dağılımı aşağıda yer alan grafiklerde gösterilmiştir.

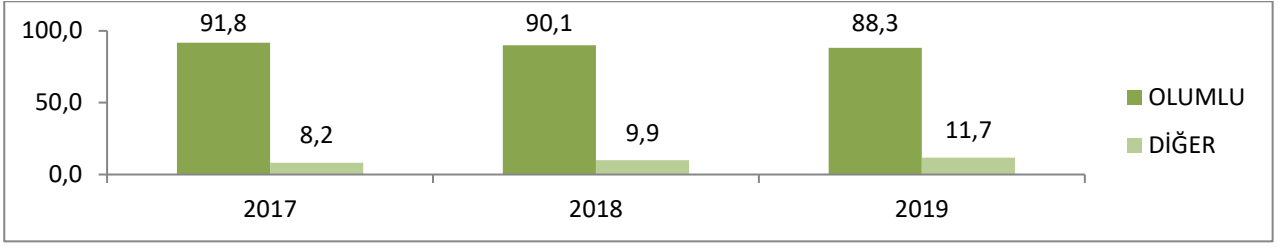
Grafik 1, örneklemin, denetim raporlarının ve denetim kalitesinin önemli belirleyicilerinden biri olan denetim firmasının türüne göre yüzdelerle dağılımını göstermektedir. İşletmenin denetim firmasının dört büyük denetim firmasından biri olup olmamasının raporlanan KDK sayısını etkileyip etkilemediği bu araştırmanın sorularından biri olması suretiyle, örneklemin denetim firması türü incelenmiştir.

Grafik 1’de görüldüğü üzere örneklemin her üç yıl için denetim firması türü yüzdelerle dağılımı birbirine oldukça yakın neredeyse homojen dağılım göstermektedir.

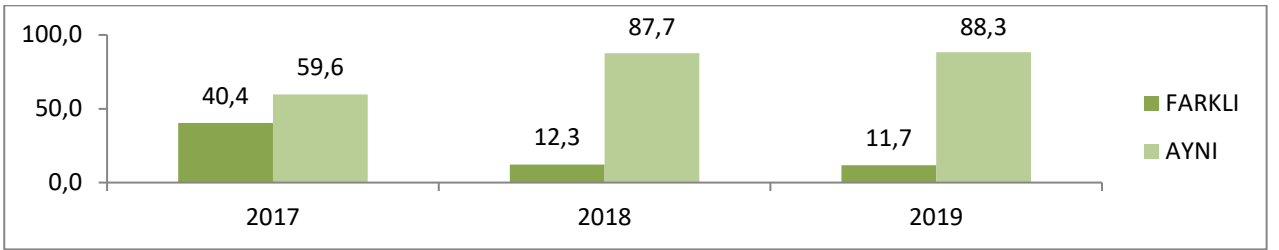
Grafik 1. Örneklemin Denetim Firması Türüne Göre Yüzdelerle Dağılımı

Denetim raporunda verilen denetim görüşünün olumlu görüş dışında olması, işletme hakkında açıklanması gereken önemli hususların, olumlu görüş verilenlere oranla daha fazla olabileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle, örneklemin denetim görüşü türüne göre dağılımı sonuçların yorumlanması bakımından önem arz etmektedir. Grafik 2, örneklemin denetim görüşü türü bakımından dağılımını göstermekte olup; olumlu görüş dışında görüşlerin oldukça az sayıdadır. Raporlanan KDK sayısı zaman serisi boyunca sırasıyla %3 ve %8 azalırken, olumlu görüş dışı görüşlerin sırasıyla %1,7 ve %1,8 artış göstermiştir.

Grafik 2. Örneklemin Denetim Görüşü Türüne Göre Yüzelik Dağılımı

Denetim raporu incelenen işletmenin denetim firmasının bir önceki yılıki denetim firması ile aynı olup olmasının KDK sayısını etkilediği düşünülmektedir. İlk denetimlerde denetçi geçişi başta olmak üzere, daha fazla inceleme yapmanın doğal bir sonucu olarak daha fazla KDK raporlanması beklenmektedir. Grafik 3’de görülen denetçi değişiklikleri gönüllü ve zorunlu tüm firma değişikliklerini içermektedir. Denetim firması değişikliği ilk yıl örneklemin %40’ını oluştururken, diğer yıllar yaklaşık %12’sini oluşturmaktadır⁴.

Grafik 3. Örneklemin Denetim Firması Değişikliğine Göre Yüzelik Dağılımı

İçerik analizi bulgularına göre, BIST İmalat sektöründe 2017-2019 yılları arasında raporlanan yıllık toplam KDK sayıları ilk uygulama yılından itibaren sayıca azalma eğilimi göstermiştir. Yıllar itibarıyla, her işletme için ortalama (2) KDK raporlandığı tespit edilmiştir. Association of Chartered Certified Accountants/ACCA tarafından 2018 yılında yapılan bir araştırmaya göre içinde Brezilya, Kıbrıs, Yunanistan, Romanya, Kenya, Nijerya, Umman, Romanya, Güney Afrika, Birleşik Arap Emirlikleri ve Zimbabve olmak üzere 11 ülkenin imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelere ait denetim raporlarında yer alan KDK’ların ortalaması (2) ile benzerlik gösterdiği görülmüştür. Çeşitli ülke piyasalarında gerçekleştirilmiş araştırmalarda elde edilen bulgulara göre; raporlanan KDK’ların hangi konu başlıklarında sıklık gösterdiği, hangi finansal hesapların daha çok KDK olduğu, standart yürürlüğe girdiğinden bugüne birçok araştırmanın konusu olmuştur. Örnekleme ait en fazla raporlanan KDK konu başlıkları sırasıyla; hasılat, ticari alacaklar, maddi duran varlıklar ve stoklardan oluşmaktadır. Söz konusu dört konu hakkındaki KDK sayısı, üç yıl boyunca raporlanmış tüm KDK’ların %61’ini oluşturmaktadır.

4.5. Tanımlayıcı İstatistikler

Bağımsız denetim raporlarında açıklanan KDK sayılarını etkileyen faktörlerin araştırılması amacıyla kurulan çok değişkenli regresyon modelinde kullanılan değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	N	Mean	Med.	Std. Dev.	Min	Max
KDK	513	1,01	,96	,58	,00	3,89
BYK4	513	,52	1,00	,50	,00	1,00
GRS	513	,10	,00	,30	,00	1,00
SUR	513	,07	,00	,25	,00	1,00
FIRMDEG	513	,21	,00	,41	,00	1,00

⁴ 2017 yılında daha sonraki yıllara oranla daha fazla işletmenin denetim firması değişikliği gerçekleşmiştir. Söz konusu fark, 2010 yılından itibaren Türkiye’de 7 mali yılda bir zorunlu denetim firması rotasyonunun uygulanması ve 2017 yılının, ilk zorunlu rotasyonların gerçekleştiği 2010 yılından sonraki ikinci 7 yıllık periyotun tamamlandığı yıl olmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de zorunlu rotasyon uygulaması hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Yalçın, N (2018).

Kontrol değişkenlerinin tanımlayıcı istatistiki verilerine bakıldığında, örnekleme yer alan işletmelerin %52'sinin 4 büyük denetim firması tarafından denetlendiği; %10'unun cari yılda olumlu görüş dışında bir denetim görüşü aldığı; %7'sinin denetim raporunda süreklilik ile ilgili belirsizlik görüşü verildiği; %21'inin ilgili yılda denetim firmasını değiştirdiği görülmektedir.

İşletmelerin ve onları denetleyen denetim firmalarının özelliklerinin denetim raporlarında açıklanan KDK sayısını etkilediği düşünülen seçilmiş faktörler ile oluşturulan modelin regresyon analiz sonuçları Tablo-4'de özetlenmiştir.

Tablo 4. Regresyon Sonuçları

Değişkenler	Beklenen İşaret	B	P
(Constant)	?	,607	,102
BYK4	-	-,300	,000*** (-5,477)
GRS	-	-,201	,033 (-2,143)
SUR	+	-,189	,039** (-1,649)
FİRMDEG	-	-,055	,007* (-,922)
Gözlemler	513		
R2	%69		
Adj.R2	%62		
F Test Önemlilik	0,000		

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 önemlilik düzeyinde anlamlılığı göstermektedir. Parantez içindeki değerler (t) testi değerlerini göstermektedir.

Tablo-2'de yer alan regresyon sonuçlarına göre; modelin anlamlılığını gösteren F testinin önemlilik düzeyi (0,000) modelde yer alan bağımsız değişkenlerin KDK sayısındaki farklılıkları açıklamak konusunda istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir. Modelin r^2 değeri (0,69) ve Düzeltilmiş r^2 değeri (0,62) olarak gerçekleşmiş olup, KDK sayısı hakkındaki farklılığın %62'inin, modelde yer alan değişkenlerle açıklanabildiğini göstermektedir.

Modelde yer alan değişkenlerden, BYK4(%1), SUR(%5) ve FİRMDEG (%10) değişkenleri istatistiki olarak anlamlı sonuçlar verirken; GRS değişkeninin istatistiki olarak anlamlı sonuç vermediği görülmektedir. İstatistiki olarak anlamlı değişkenlerin katsayı işaretlerine bakıldığında, KDK değişkeni ile BYK4, SUR, FİRMDEG değişkenleri arasındaki ilişkinin negatif yönlü olduğu görülmektedir. BYK4 değişkeni bulguları; denetim firması türü ile KDK sayısı arasındaki ilişkiyi araştıran önceki çalışmalar (In, Kim ve Park, 2020; Grosu, M., Robu, I-B., Istrate, C., 2020; Ciğer, Vardar ve Kınay, 2018; Çağırın ve Varıcı, 2018) ile tutarlı sonuçlar ortaya koyarken; dört büyüklerin daha fazla KDK duyurma eğiliminde olduğu bulgusuna ulaşan (Tušek & Ježovita, 2018 ve Ferreira & Morais, 2019) ile karşıt sonuçlar elde edilmiştir. Denetim görüşünü ifade eden GRS değişkeni ile raporlanan KDK sayısı arasında ilişki hakkında çıkan sonuç; aynı değişken ile yapılan önceki çalışmalar (Grosu, M., Robu, I-B., Istrate, C., 2020; Çağırın ve Varıcı, 2018) ile tutarlıdır. İşletmenin sürekliliği ile ilgili belirsizlik içeren görüş varlığı ile KDK sayısı arasında istatistiki olarak anlamlı ve negatif yönlü ilişki bulgusu daha önceki araştırmalar (Pinto ve Morais, 2018) ile tutarlı sonuçlar ortaya koymuştur. Denetimde rotasyon değişkeni daha önceki çalışmalardan (Suttipun, 2020 ve Maedee, 2006) ile ise karşıt sonuçlar elde edilmiştir.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

BDS 701 ile bağımsız denetim raporlarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiş bulunan KDK'ların her işletme için yılda kaç adet açıklandığı, açıklanan hususların denetlenen işletme hakkında yeterince "önemli" hususu açıklayıp açıklamadığı, denetim raporunun ve denetlenen işletmenin şeffaflığına katkı sağlayıp sağlamadığı gibi konular tartışma konusudur. Bu konular, standardın yürürlüğe girmesinden buyana çeşitli ülke örneklemelerinde araştırılmaktadır. Türkiye örnekleminde, üç yıllık veri seti üzerinde 171 imalat sanayi işletmesi üzerinde gerçekleştirilen bu araştırmada, raporlanan KDK sayısını etkileyen işletme ve denetçi

özellikleri üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Geçmiş araştırmalar ışığında tespit edilen dört bağımsız değişkenin raporlanan KDK sayısı üzerine etkisi olup olmadığı yönünde yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular ışığında;

- ✓ Denetim firmasının 4 büyüklerden biri olması,
- ✓ İşletmenin sürekliliği hakkında belirsizlik açıklamasının varlığı ve
- ✓ Cari yılda bir önceki denetim firması değiştirilmiş olması,

durumlarında bağımsız denetim raporunda **daha az** sayıda **KDK raporlandığı** sonucuna ulaşılmıştır.

Şüphesiz ki KDK paragrafları, denetçilere, itibar kaygısı, ekonomik kaygı ve dava maliyeti gibi yeni sorumluluklar yüklemektedir. İlgili standartta açıkça ifade edildiği gibi, KDK'lar denetçinin mesleki muhakemesi ile ilişkili olması sebebiyle elde edilen araştırma bulguları, denetlenen işletmenin finansal risk durumunun yanı sıra, temelde denetim şirketi ve denetçinin özelliklerinin KDK üzerindeki etkisi hakkında bilgi vermektedir.

BDS 701'in yürürlüğe girdiği 2017 yılından bu yana yapılmış ulusal çalışmalar; raporlanan KDK'ların sayıca tespit edilmesi ve raporlanan KDK'ların sektör, denetim firması türü, denetçi görüş türü, KDK konu başlığı, ilgili denetim standardı gibi değişkenler açısından sınıflandırılmasını içeren içerik analizleri, anket çalışmaları ve deneysel çalışmalardan oluşmaktadır. Bu çalışmanın da, BDS 701 hakkındaki literatüre deneysel bulgu ve sonuçlar bakımından katkı sağlaması beklenmektedir. Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmanın birtakım kısıtlılıkları bulunmaktadır. Örneklemin tek bir sektörden oluşması, etkili olduğu düşünülen faktörlerin sayısı ve zaman serisinin henüz sadece üç yıllık veri içermesi bu çalışmanın başlıca kısıtlarını oluşturmaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, daha uzun zaman serilerinde daha geniş örnekleme yapılması halinde söz konusu faktörlerin etkileri hakkında farklı yorumlar yapılabilir. Raporlanacak KDK sayısının denetlenen işletmenin finansal riski ile ilişkili olmasının yanı sıra başta bağımsızlık olmak üzere denetçinin kişisel ve mesleki özelliklerinin etkilerini ölçecek deneysel araştırmaların BDS 701 hakkındaki literatüre katkı sağlaması muhtemeldir.

KAYNAKÇA

- ACCA, (2018). Key Audit Matters: Unlocking The Secrets Of The Audit. <https://www.accaglobal.com/vn/en/professional-insights/global-profession/key-audit-matters.html>.
- Acar, M , Temiz, H , Durmaz, Ş . (2020). Kilit Denetim Konularının Denetim Raporlarının Bilgilendiriciliği ve Güvenilirliği Üzerindeki Etkisi: Profesyonel Olmayan Yatırımcılar Üzerine Bir Araştırma . *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi* , 3 (1), 20-41.
- Akdoğan, N., Bülbül, S. (2019). Bağımsız Denetçi Raporlarında Kilit Denetim Konularının Bildirilmesinde BİST 100 Şirketlerindeki İlk Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 2019, 56, 1-24
- Aktaş, R. ve Acar M. Bağımsız Denetimde Önemlilik Perspektifinden Kilit Denetim Konuları: BIST 100 Uygulaması. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt 38, Sayı 2, 2020 s. 185-214.*
- Arzova, S , Şahin, B . (2020). ISA 701 (BDS 701) Kilit Denetim Konuları: BIST 30, BIST 50 ve BIST 100 Endekslerinde Yer Alan Finans Kurumlarına Yönelik Analiz . *Muhasebe ve Denetime Bakış* , 20 (60) , 75-94 .
- Brouwer, A., Eimers, P. & Langendijk, H.(2020).The Relationship Between Key Audit Matters in the New Auditor's Report and the Risks Reported in the Management Report and the Estimates and Judgments in the Notes to the Financial Statements. December 2016 Edition of *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*. <https://mab-online.nl/articles.php?id=31228>
- Can, M., Çil Koçyiğit, S. (2020). BDS 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi Standardı Uygulaması Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*. 13 (3), 739-771.
- Ciğer, A., Vardar, G.Ç. ve Kınay B. (2018). Bağımsız Denetçi Raporlarında Yer Alan Kilit Denetim Konularının Analizi: Borsa İstanbul Örneği. *Mali Çözüm Dergisi*. 29 (153), s. 109-148.

- Çiğer, A., Vardar, G.Ç. ve Kınay B. (2019). Key audit matters: A research on listed firms in CEE countries and Turkey. BEH - Business and Economic Horizons Volume 15, Issue 3, 2019, pp.393-422.
- Çağırın, F.K.ve Varıcı, İ. (2018). Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 701 Çerçevesinde Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul İmalat Sanayi Sektöründeki İşletmelerin Denetim Raporları Üzerinde Bir Analiz. International Journal of Economic and Administrative Studies, UIİD-IJEAS, 2019, 22, S. 193-208.
- Doğan, A . (2018). Bağımsız Denetimde Yeni Bir Yaklaşım: Kilit Denetim Konuları . Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi , 20 (1) , 65-89 . DOI: 10.31460/mbdd.355378.
- Ertan,Y , Kızık, E . (2019). Kilit Denetim Konuları: BİST İmalat Sektöründe Faliyette Bulunan İşletmelerin 2017 Yılı Denetim Raporlarının İncelenmesi . Muhasebe ve Finansman Dergisi , Ağustos 2019(Özel Sayı) , 263-278 . DOI: 10.25095/mufad.606023.
- Ferreira, C. & Morais,A.I. (2019). Analysis of the relationship between company characteristics and key audit matters disclosed. Rev. contab. finanç. vol.31 no.83 São Paulo May/Aug. 2020 Epub Oct 14, 2019, <https://doi.org/10.1590/1808-057x201909040>.
- Grosu, M., Robu, I-B., Istrate, C. (2020), The Quality of Financial Audit Missions by Reporting the Key Audit Matters, Audit Financiar, vol. XVIII, no. 1(157)/2020, pp. 182-195.
- In C., Kim, T.& Park, S. (2020). Key Audit Matters for production –To-Order Industry and Conservatism. International Journal of Financial Studies, 2020, 8,5.
- Karacan, s. ve Uygun, R. (2018). Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi - BDS 701. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research Cilt: 11, Sayı: 57, Haziran.
- Maedee, M. (2006). The Relationship Among Auditor Tenure, Audit Firm Size, Auditor Change and Going Concern Audit Reports on Listed Companies in the Stock Exchange of Thailand. Master Thesis of Accountancy Program, Chulalongkorn University, Bangkok.
- Pinto I, Morais AI. (2018). What Matters in Disclosures of Key Audit Matters: Evidence from Europe. J Int Financ Manage Account. 2019;30:145–162. <https://doi.org/10.1111/jifm.12095>.
- Shao, X. (2020). Research on Disclosure Status and Influencing Factors of Key Audit Matters. Modern Economy, 11, 701-725. <https://doi.org/10.4236/me.2020.113052>.
- Suttiapun, M. (2020). Factors Influencing Key Audit Matters Reporting in Thailand. Asian Journal of Accounting Perspectives, Volume 3, Issues 1, 28 february 2020. P. 26-39.
- Tas, O., Mert, H., Varcan, A. (2019). Bağımsız Denetim Raporlarında Kilit Denetim Konuları ve Uygulamaya Dönük Bir Araştırma . PressAcademia Procedia, 9(1), 155-159.
- Tušek, B. & Ježovita, A. (2018). The Key Audit Matters as an Element of the Independent Auditor's Report – A Booster to the Corporate Governance. Preliminary Communication, UDC 657.6:657.375:005:658. DOI: <https://doi.org/10.22598/iele.2018.5.2.9>.
- Uzay, Ş. ve Köylü, Ç. (2018), Kilit Denetim Konuları: Borsa İstanbul Üzerine Bir Araştırma. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 52:ss. 47-70.
- Velte, P. & Issa, J. (2019). The Impact of Key Audit Matter (KAM) Disclosure in Audit Reports on Stakeholders' reactions: A Literature Review. Problems and Perspectives in Management, Volume17, Issue 3, 2019.
- Yalçın, N.(2018). Zorunlu Denetim Firması Rotasyonunun Bağımsız Denetim Kalitesine Etkisi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama. Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Osmaniye.
- Yanık, S , Karataş, M . (2017). Denetim Raporlarının Geleceği: Yeni Düzenlemeler ve Ülke Uygulamaları . Muhasebe ve Finansman Dergisi , (73) , 1-26 . DOI: 10.25095/mufad.396739.
- Yaşar, A., Çetin, E. (2020). BDS 570 Kapsamında Verilen Denetçi Raporlarının İletişim Değeri Açısından İncelenmesi, İşletme Araştırmaları Dergisi, 12 (1), 384-391.